

Відгук
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора Сазонець Ольги Миколаївни
на дисертаційну роботу Михайлишин Лілії Іванівни
«Системна трансформація інноваційного забезпечення
транснаціоналізації світової економіки»,
яку представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті МОН України
на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з державними
і галузевими науковими програмами, планами, темами

Потреба в дослідженні системних перетворень транснаціоналізації в новітніх імперативах інноваційного розвитку викликана високою динамічністю розвитку визначальних умов функціонування сучасної світової економіки. Це, в першу чергу, діяльність ТНК та розвиток інновацій, що забезпечують високу конкурентоспроможність компаній, які їх використовують та значною мірою раціоналізують використання виробничих ресурсів. Взаємопов'язаність інновацій і діяльності ТНК пояснюється, в першу чергу, тим, що перші потребують все нових і більш суттєвих фінансових ресурсів, інші ж – виступають надійним та зацікавленим їх джерелом. В контексті такої взаємодії і сформовано ряд різноманітних операцій щодо поширення інновацій в діяльності суб'єктів економічної глобалізації, і саме такі операції та їх складові формують специфічну систему інноваційного розвитку. Таким чином, значної актуальності на сучасному етапі розвитку світової економіки набуває виявлення імперативів інноваційного розвитку та визначення дієвих важелів його використання в діяльності суб'єктів транснаціоналізації.

У зв'язку з вищезазначеним, розробка теоретико-методологічних основ дослідження системної трансформації транснаціоналізації і на цій основі – цілісної наукової концепції системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки на сучасному етапі світогосподарського розвитку, що є метою дисертаційної роботи Л.І. Михайлишин, є важливим науково-практичним завданням.

З огляду на вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій на основі дослідження теоретико-методологічних детермінант феномену транснаціоналізації світової економіки, концептуальних засад інноваційного розвитку світової економіки, відповідно до закономірностей інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки та концептуально-визначальних характеристик синергетичного характеру транснаціоналізації економічної діяльності, сформовано концепцію системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки, не викликає сумнівів.

Тема роботи відповідає напрямам науково-дослідної роботи Донецького національного університету МОН України за держбюджетною темою «Розвиток старопромислового регіону на засадах інноваційної стратегії та трансферу знань» (номер держреєстрації 0111U009621); Науково-дослідного інституту інноваційного розвитку та державотворення Тернопільського національного економічного університету МОН України за держбюджетною темою «Маркетингові технології на ринку товарів і послуг» (номер держреєстрації 0113U007882); Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету МОН України за госпдоговірними темами: «Розробка синергетичної моделі розвитку ПОА «Нове життя» (номер держреєстрації 0113U008150), «Оптимізація фінансово-організаційного механізму функціонування ТзОВ «Українська мікрофінансова мережа» на ринку мікрокредитування» (номер держреєстрації 0113U008148), «Удосконалення розрахункових операцій ТзОВ «Вантаж плюс» при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності» (номер держреєстрації 0114U006372),

«Удосконалення системи маркетингових досліджень ТзОВ «Компанія Темп» на ринку нерухомості» (номер держреєстрації 0115U004823), у виконанні яких дисертант приймала безпосередню участь.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях**

У теоретичному та методологічному плані робота побудована за чіткою логічною схемою з виділенням предмету дослідження – теоретико-методологічних, науково-методичних і організаційно-економічних імперативів трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки з урахуванням системного характеру даного процесу.

Наукові положення, методичні розробки, висновки та рекомендації, які наведено в дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Вони базуються на теоретико-методологічних засадах сучасної економічної теорії, наукових роботах провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів в області дослідження процесів трансформаційного розвитку світової економіки, проблем транснаціоналізації та розвитку міжнародної інноваційної діяльності. Достовірність, а також логічна завершеність одержаних дисертантом результатів дослідження забезпечуються застосуванням широкого спектру загальнонаукових методів, що використовувались в роботі: діалектичного методу наукового пізнання, логічного та історичного аналізу, абстрактно-логічного аналізу, порівняльного та структурного аналізу, узагальнення, системного, статистичного і економіко-математичного аналізу та ін.

Обґрунтованість і вірогідність отриманих результатів забезпечено також використанням законодавчих актів Верховної Ради України, указів Президента України, постанов та інформаційних матеріалів Кабінету Міністрів України, матеріалів Державної служби статистики України, даних міжнародної статистики, аналітичних матеріалів та публікацій міжнародних організацій (комісій ООН, ОЕСР, ВЕФ, Світового банку), результатів власних досліджень автора.

Таким чином, основні наукові положення, що виносяться на захист, є обґрунтованими та відповідають сформульованій меті та завданням дослідження. Визначені автором об'єкт та предмет дослідження повною мірою відображено у структурі дисертації та її основному змісті.

Результати проведеного дослідження висвітлено в опублікованих автором роботах у наукових фахових виданнях та наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз. Основні положення дисертації пройшли апробацію на 16 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Наукова новизна проведеного дослідження полягає, насамперед, у розробці концептуально-методологічного забезпечення системно-структурного регулювання транснаціоналізації на основі визначення системних імперативів трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

До найбільш суттєвих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну роботи, належать наступні:

визначено новий напрям наукового дослідження, сутність якого полягає у розробці системно-методологічного та концептуально-організаційного апарату забезпечення трансформації транснаціоналізації світової економіки в інноваційно-синергетичних імперативах розвитку світогосподарських відносин;

розроблено концепцію системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки, зміст якої втілено в механізмі інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності та концептуально-організаційному механізмі системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки;

запропоновано концептуально-синергетичний підхід до регулювання транснаціоналізації, зміст якого відображено в концептуальній схемі трансформації регулювання транснаціоналізації на сучасному етапі розвитку світової економіки, що втілює синергетичні імперативи транснаціональної діяльності;

в рамках поглиблення методологічних основ дослідження транснаціоналізації ідентифіковано провідні ознаки трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності (зміна характеру участі країн і підприємств у міжнародному поділі праці; розвиток форм міжнародного виробництва ТНК; більш високий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу; активізація форм міжнародної економічної діяльності) та розроблено структурну схему трансформації транснаціоналізації економічної діяльності, що відображає процеси поелементної та функціональної трансформації ТНК;

в контексті удосконалення концептуальних основ дослідження транснаціоналізації, розроблено концептуальну схему взаємодії параметрів інноваційного розвитку ТНК (параметри виробничого процесу, параметри ринкового середовища, параметри науково-технічного прогресу, екологічні параметри);

удосконалено кількісно-аналітичний інструментарій дослідження транснаціоналізації за рахунок розробки економіко-математичної моделі оптимізації економічних інтересів суб'єктів транснаціоналізації в умовах інноваційного розвитку, що дозволяє ідентифікувати умови збалансування максимально можливих корисностей суб'єктів транснаціоналізації при оптимальному використанні ресурсів, а також визначити шляхи забезпечення оптимального рівня державного регулювання процесів транснаціоналізації економічної діяльності;

розвинуто системно-структурні засади дослідження впливу ТНК на світовий інноваційний розвиток, зокрема на основі розробки еволюційної моделі транснаціоналізації економічної діяльності та ідентифікації складових системно-структурного забезпечення транснаціоналізації світової економіки

висунуто гіпотезу, що оскільки отримання надприбутків ТНК є можливим лише при цілеспрямованому формуванні структури виробництва у відповідності до попиту на продукцію і наявними виробничими потужностями, формування попиту на продукцію до початку її виробництва з урахуванням потреб світового ринку, і відповідно територіально-структурні рамки, створювані корпораціями, стають необхідними умовами функціонування ТНК.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів та рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони збагачують економічну науку новими підходами щодо дослідження процесів системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що її результати підпорядковано вирішенню конкретних завдань, які становлять наукове підґрунтя розробки цілісної наукової концепції системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки на сучасному етапі світогосподарського розвитку. Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, впроваджено на державному, регіональному і виробничому рівнях, зокрема в практичну діяльність Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин, Департаменту промисловості та інфраструктури Івано-Франківської обласної державної адміністрації, Управління міжнародного співробітництва, євроінтеграції, туризму та інвестицій Івано-Франківської обласної державної адміністрації, Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації, Івано-Франківської торгово-промислової палати, Донецької Торгово-промислової палати (м. Маріуполь), Концерну «Галнафтогаз», ТОВ «Штерн Агро», ДП «ВО «Карпати», що підтверджено відповідними довідками.

Отримані результати також використано також у навчальному процесі Донецького національного університету МОН України (м. Вінниця) при розробці навчально-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Інтелектуальна власність», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Транснаціональні компанії», а також Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету МОН України при викладанні дисциплін «Міжнародна інвестиційна діяльність», «Інноваційний розвиток підприємства», «Стратегічне управління» та ін., про що надано відповідні довідки.

Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість одержаних результатів, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження щодо виконаного дослідження.

1. Досліджуючи методологічні аспекти трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності на сучасному етапі світогосподарського розвитку, дисертант відзначає, що одним з найважливіших проявів вказаної трансформації є становлення поділу праці не стільки між країнами, скільки між ТНК (с. 42-43), що методологічно є доволі суперечливим твердженням. Вже те, що мова йде про транскордонний характер діяльності корпорацій, вказує на значущість територіального (країнового) чинника; крім того, переваги перенесення певних ланок виробництва за кордон також свідчать про важливість територіального аспекту і т.д. Інша річ, що корпорації впливають на інтелектуально-інфраструктурний розвиток територій, спрямовуючи їх у необхідному для себе напрямку, але кардинально вплинути на характеристики глобального розподілу праці ТНК не в змозі, принаймні в осяжній перспективі. На користь даного твердження свідчить поглиблення глобального інноваційного розриву (яке має територіальний характер) на фоні активізації діяльності ТНК.

2. Однією з характерних ознак розвитку процесів транснаціоналізації в останні десятиліття виступає потужне входження Китаю практично у всі сегменти транснаціональної діяльності у глобальній економіці. Так, в рамках проведеного дослідження (Розділ 3) встановлено інвестиційну активність Китаю, по-перше, в освоєнні природно-сировинних ресурсів зарубіжних країн; по-друге, у розвитку експорту технологій, продукції, обладнання і робочої сили; по-третє, у сегменті злиттів і поглинань; по-четверте, в організації міжнародних стратегічних альянсів і створенні НДДКР-центрів. Дослідження досвіду транснаціоналізації Китаю є надзвичайно важливим для України. Зокрема, встановлено, що промисловий комплекс КНР знаходиться на принципово новій для себе стадії, коли основним локомотивом його економічного зростання став інноваційний розвиток. Китайські виробники, як і українські, стикнулись з необхідністю доведення свого технологічного рівня до світових стандартів, і саме з цією метою найбільш конкурентоспроможні з них активізують свою участь у процесах транснаціоналізації (с. 225-230). Однак дані результати не знайшли відображення в авторефераті дисертаційної роботи, хоча, беззаперечно, заслуговують на увагу.

3. Цікавим є феномен злиттів і поглинань в найбільш інноваційно активній країні – США. Як свідчать результати проведеного в п. 3.2 дослідження, переважна частина найбільших світових злиттів і поглинань припадає а внутрішній ринок США, причому це стосується різноманітних галузей – засобів масової інформації, охорони здоров'я, енергетики, споживчого сектору тощо. Однак констатуємо даний факт, автор нічого не говорить про причини даної тенденції. Чи не означає це подальшого поглиблення глобального інноваційного розриву, коли інноваційному лідеру видається нецікавим (або недоцільним) розповсюдження своєї діяльності у загальносвітовому масштабі, і фактично мова йде про формування внутрішньокраїнового механізму дифузії інновацій. Відповідь на дане питання посилює значущість результатів проведеного дослідження.

4. Цілком справедливим є твердження дисертанта щодо дієвості стратегічних альянсів ТНК як якісно нової форми співробітництва у світовій економіці (с. 250-251). Фактично мова йде про формування глобальних інноваційних стратегій, проявом яких виступає абсолютне домінування ТНК в сегменті інтелектуальної власності (95% патентів і ліцензій, що видаються у світі, припадають на ТНК). Можна висунути припущення, що відбувається це завдяки формуванню явища, встановленого дисертантом – транснаціоналізації малого бізнесу (с. 244-245) як сегменту, що має можливість швидкого просування ідей і їх апробації. Водночас аргументів на користь даного пропущення, або навпаки, що його спростовують, в роботі не міститься, хоча ймовірність такого зв'язку, судячи з матеріалу, викладеного у п.4.1, є достатньо високою.

5. Одним з найважливіших аспектів представленого дослідження є акцентування уваги на синергетичних імперативах процесу транснаціоналізації (п. 4.2). Проявом даних імперативів є те, що ТНК повною мірою забезпечують інтегроване використання диверсифікованих ресурсів, володіють механізмами гнучкої адаптації до можливих зовнішніх умов, відзначаються мобільністю організаційно-управлінської структури. Фактично автор говорить про становлення механізмів саморозвитку корпорацій, про що йдеться далі в п. 4.3 роботи, наводить відповідну структурну схему, яка становить елемент наукової новизни (рис. 13 автореферату). І саме в рамках даної схеми надається концентроване бачення ролі людського чинника у формуванні вказаного синергетичного ефекту (тобто трудоворесурсна складова виступає базисним елементом синергетичних імперативів процесів транснаціоналізації). Враховуючи викладене, нелінійність технологічно і соціально обумовлених мережевих взаємодій, про що автор говорить на с. 285-286, має чітку трудоворесурсну обумовленість, що мало б отримати більш чітке висвітлення в тексті роботи. Це надало б дослідженню синергетичного характеру транснаціоналізації на сучасному етапі світогосподарського розвитку методологічної завершеності.

6. Достатньо суперечливою є теза, що для збереження, або для підвищення своєї ролі в міжнародному економічному просторі будь-яка держава в політиці розвитку науки і інновацій більшою мірою буде орієнтуватись не на генерування нових знань і технологій, а на контроль над дифузією інновацій (с. 369-370). Якщо говорити про Китай, досвід якого детально аналізує автор, або про Україну, це певною мірою справедливо (за виключенням сегменту унікальних конкурентних переваг), однак робити подібне узагальнення щодо всіх країн, на наш погляд, є помилковим. Про це, зокрема, свідчить наявність глобального інноваційного розриву, утворення якого стало наслідком існування країн – генераторів інновацій.

Проте викладені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Зміст і завершеність дослідження

Згідно поставленої мети, в дисертаційній роботі визначено конкретні завдання дослідження, вирішенню яких підпорядковано структуру роботи. Вона складається з п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Автореферат повністю відображає основні положення, висновки та рекомендації проведеного дослідження й є ідентичним змісту дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Михайлишин Лілії Іванівни на тему «Системна трансформація інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки» є самостійним завершеним дослідженням, в якому одержано нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання – розробка системно-методологічного та концептуально-організаційного забезпечення інноваційної трансформації транснаціоналізації світової економіки з урахуванням системного характеру даного процесу.

За актуальністю, постановкою задач дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів ґрунтована дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Михайлович Лілія Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри

міжнародної економіки

Національного університету

водного господарства та

природокористування

МОН України (м. Рівне)

О.М. Сазонов

*Людмила Сазонівна О.М.
засвіргув
вчений секретар
НУВГП Давид*

Сазонов